

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 79, Ekim 2018, s. 326-336

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date

30.08.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

10.10.2018

Abdurrahman Cihad KAYADUMAN

Anadolu Üniversitesi, İletişim Tasarımı ve Yönetimi ABD
cihadkayaduman@gmail.com

Doç. Dr. Harun Hilmi POLAT

Selçuk Üniversitesi, Grafik ABD.
harunhilmi@gmail.com

VERİ TEMELLİ ENFORMASYON TANIMI¹

Öz

İletişim ve enformasyon teknolojilerinin gelişerek insan hayatını egemenliği altına alması sonucu oluşan bilgi fazlalığı, veri yığını yoğunluğu karşısında yaşamını daha kolay sürdürebilmek için insana gerekli olan onun enformasyona ulaşmada, elde etmede, kazanmada, ayrıştırmada, kullanılabilir kılmada, doğrulamada yani sağlıklı bir şekilde sahip olmada kullanacağı doğru yöntem ve becerilerdir. Her şeyin veri olarak tanımlanması insanların veri aktarıcılar, depolayıcılar, okuyucular sayesinde hızlı bir veri iletişimine olanak sağlamakla beraber bunun yanında büyük bir veri yığınıyla karşı karşıya kalmasına da sebep olmaktadır. Günümüzde veri yığınlarının anlamlandırılması çabaları popüler medyada, iş hayatında, bilgisayar biliminde sürmektedir. Wired dergisinin “Petabyte Çağı” olarak adlandırdığı bu durum, büyük miktarda verinin anlamlandırılmasının başarılmasıyla beraber bilimi, tıpi, iş hayatını ve teknolojiyi temel sorulara cevap bulunmasını sağlayarak değiştirme potansiyeline sahip olduğunu hali hazırda göstermiş durumdadır. Bu çalışmada enformasyonu anlamlandırma konusundaki bazı görüş ayrılıklarını giderici görüşler derlenmiş ve kuramsal bir yapı çerçevesinde tutarlı bir düzene oturtulmaya çalışılmıştır. Enformasyonun sağlıklı edinimi konusunda ortak çalışacak veri bilimi, bilgisayar bilimi, istatistik, grafik tasarım gibi alanların aynı zamanda ortak terminolo-

¹Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Anabilim Dalı’nda Doç. Dr. Harun Hilmi POLAT’ın danışmanlığında yürütölmüş olan “Enformasyon Tasarımı, Veri Görselleřtirme ve İnfografik Kullanımı” isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

loji üzerinde de uzlaşma sağlamanın gerekliliği üzerine kavramın tam olarak neyi temsil ettiği üzerine birtakım açıklamalar sıralanmaktadır. Enformasyonun bilgi ile eş anlamlı olarak kullanıldığı bazı çalışmalara işaret edilen çalışmada bu kullanımın neden yanlış olduğu ile ilgili açıklamalarda bulunmaktadır. Özellikle bilgi toplumu, bilişim toplumu, bilgilendirme tasarımı gibi kullanımların ortak kabul gören bir kuramsal yaklaşım ile çeliştiği vurgulanmaktadır, "Veblen Hiyerarşisi" olarak bilinen bu kuramsal yaklaşımın detaylandırıldığı makalede akademik pek çok çalışmadan örnekler verilmektedir. Mizenformasyon ve dezenformasyon kavramlarına da değinilen çalışmada, enformasyonun varlığının iyi biçimlendirilmiş bir veri olarak da çeşitlilik arz edebileceği vurgulanmaktadır. Enformasyonun doğruluğu, yanlışlığı veya bu yanlışlığın kasıtlı mı kasıtsız mı olduğu gibi sorular da cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Enformasyon, veri, bilgi, grafik, enformasyon tasarımı

DEFINITION OF DATA-BASED INFORMATION

Abstract

What the man needs to continue his life more easily against information redundancy and data volume that occurred as a result of developing communication and information technologies which dominate human life are accurate methods and abilities he will use in reaching the information, obtaining, acquiring, separating, making it useful and verifying it, that is to say having it in a healthy way. Even though defining everything as data enables people to have a fast data communication through data transmitters, stockers, readers, it also causes to get stuck with a huge data stack. Today, efforts to give a meaning to data stack continue in popular media, business life and computer science. This situation that is called "petabyte age" by the magazine Wired has already showed that it has the capacity to change the science, medicine, business life and technology as enabling them to find answers in basic questions as achieving to give a meaning to enormous amount of data. In this study, eliminative views on some divergences about giving a meaning to information have been compiled and tried to put them on a consistent order within a theoretical framework. Several comments listed about the necessity of agreeing on a compromise on the common terminology of the data science that will cooperate on acquiring information in a healthy way, computer science, statistics, graphic design and what the concept exactly represents. In the study that pointing at some studies that used information synonymous to knowledge have explanations about why this usage is wrong. It's emphasized that some usages especially like information society, data processing society and information design contradict with commonly approved theoretical approach. In the article detailing this theoretical approach called "Veblen Hierarchy" there are also many examples from many academic studies. In the study where misinformation and disinformation concepts have been mentioned, it's highlighted that existence of information as a well formed data could present diversity. The questions like accuracy, inaccuracy of information or whether it is an intentional or unintentional mistake have been tried to be answered too.

Keywords: Information, data, knowledge, graphic, information design

1. GİRİŞ

Veri toplanması, analiz, sınıflandırma, biçimlendirme ve bunun enformasyona dönüştürülmesi, farkındalığa veya bilgiye dönüşmesi devletler ve şirketlerin bunlara göre kararlar alıp hareket etmesi her ne kadar yakın dönemimize ait davranışlar olarak gözüksün de sandığımızın aksine çok daha eski yıllarda da önem arz eden bir eylem olduğuna dair işaretler bulunmaktadır. Örneğin istatistik kelimesi İtalyancada “devlet adamı” anlamına gelen “statista”, Latince “devlet ve durum” anlamına gelen “stato” kelimelerinden türetildiği söylenmektedir. Aristo, “erdem nedir?” sorusuna “bize göre ortalama” cevabını vererek aritmetik ortalamadan bahsetmektedir (Doğan, 2013, s. 11).

Ancak enformasyon ve iletişim teknolojilerinin insan hayatının her alanına nüfuz etmesi yeni bir durumdur ve bu durum bir bilgi yönetimi sorununun ortaya çıkmasına yol açmıştır. İletişimin küresel boyuta ulaşabilmesi onu aktarılabilir kabiliyetimizin artmasıyla sağlanabildi, bu ise her şeyin teknoloji aygıtları tarafından birer bilgi parçacığı yani veri olarak tanımlanması temeline dayanmaktadır. Örneğin diğer her şey gibi veri olarak tanımlanan bir görüntü dosyası zaman ve mekân sınırlamasına maruz kalmadan aktarılabilir hale getirilmiştir.

Küresel çapta üretilen veri miktarının günlük 2,5 kentilyon bayt civarında olduğu tahmin ediliyor. Sadece son iki yılda üretilen veri miktarı dünyada şimdiye kadar üretilen veri miktarının %99’undan fazladır. 3,7 milyar insandan fazlası internet kullanırken, Google’da saniyede 40.000 arama yapılıyor diğer arama motorlarını da dahil ettiğimiz zaman bu sayı günlük 5 milyar aramaya kadar çıkmaktadır. Sosyal medya platformlarından Snapchat kullanıcıları dakikada 527,760 fotoğraf paylaşıyor, Youtube kullanıcıları 4,146,600’den fazla video izlemektedir. Her dakikada Twitter’a gönderilen mesaj sayısı 465.000, Instagram’a gönderilen gönderi sayısı 46,740 sayısına ulaşmaktadır. Ayrıca her dakika 16 milyon yazılı mesaj ve 156 milyon e-posta gönderilirken Wikipedia üzerinde 600 yeni sayfa düzenlenmektedir (Marr, 2018).

Bu çapta büyüklükte bir veri yığınının ticari anlamda olduğu kadar siyasette, tıpta veya habercilikte taşıdığı değer temel değişiklikler yaratabilecek büyüklüktedir. Bilgisayar uzmanları, fizikçiler, ekonomistler, siyasetçiler, veri bilimciler insanlar tarafından veya internete bağlı eşyalar ve bunların etkileşimi ile üretilen bu devasa veri yığınının ulaşmak için çalışmaktadırlar. İnsanların internet üzerinde bıraktıkları dijital izlerin incelenmesinin pek çok alanda getireceği fayda üzerine tartışmalar yapılmaktadır (Boyd & Crawford, 2015, s. 199).

ABD’li bilim adamı Warren Weaver, doğada bulunan karmaşıklıkların bilimsel topluluklar tarafından çözülmesinin önündeki engelleri anlattığı “Bilim ve Karmaşa” isimli makalede bilim tarihini üç aşamaya ayırmıştır. “17, 18 ve 19.yy’ın ilk yarısını “sadelik sorunları” evresi olarak tanımlayan Weaver 20.yy. ilk yarısını “dağınık karmaşa” ve kalan günümüze kadar ki olan kısmını ise “düzenli karmaşa sorunları evresi” olarak isimlendirmiştir. (Şekil-1) Weaver’ın bilim tarihini ayırdığı bu karmaşa evrelerinin verileri yönetme, enformasyonu tasarlama yani bilgiyi anlama evreleri olduğunu söylememiz mümkündür. Veriyi anlamlandırmak demek sadece üstümüze gelmekte olan veri yığını dalgalarına bir cevap vermek anlamına gelmemekte bundan daha da önemlisi siyasi, ekonomik, kültürel, sosyolojik ve teknolojik gelişmelere eşlik ederek geleceği şekillendirecek bir mekanizma kurmak da demektir (Lima, 2011, s. 245). Bu anlamda Hans Cristian von Baeyer’in “Bilimin Yeni Dili: Enformasyon” isimli bir kitabı da bulunmaktadır.

Şekil-1: Weaver'in karmaşa evreleri

Kaynak: Lima, M. (2011). *Visual Complexity : Mapping Patterns of Information*. New York: Princeton Architectural Press.

Yine Claude Shannon'un "Matematik İletişim Kuramı"nda "bit" ismini verdiği enformasyon ölçü biriminin günümüzde her şeyin özündeki şey olduğu ifade edilmektedir. "It from bit" (Her şey bittten gelir) şeklindeki açıklamasıyla ünlü fizikçi John Archiald Wheeler "her şeyin, her parçacığın, her güç alanının, hatta bizzat uzay-zaman sürekliliğinin kaynağıdır" dediği enformasyon için Richard Dawkins ise "Enformasyon, sözcükler, talimatlar; yaşamı anlamak istiyorsanız hayat veren titrek jellere ve çamura değil, enformasyon teknolojisine kafa yorun" diyerek büyük veriyi anlamlandırmanın, enformasyonun önemine işaret etmiştir (Gleick, 2014, s. 10).

Yaşamın özünü anlamak, anlamlandırmak için grafik tasarımcılar, enformasyon tasarımı konusunda önemli bir yere sahiplerdir. Enformasyon tasarımı Wired'ın "petabayt çağının en büyük zorluğu bütün bu veriyi depolamak değil bundan nasıl anlam çıkaracağını bulmak olacak" diyerek işaret ettiği zorluğu aşmak için başvurulacak yöntemler silsilesinin önemli bir halkasıdır (McCosker, Anthony, & Wilken, 2014, s. 156).

2. ENFORMASYON=BİLGİ Mİ?

Enformasyon Toplumu veya Enformasyon Çağı (Castells, 2005) olarak nitelendirilen tarihin bu döneminde hakkında en çok konuşulan alan enformasyonu tanımlamak, onun doğrusu, yanlışı, tasarımı, kazanılma yöntemleri, alanı, araçları, teknolojisi, etiği, kuralları, ölçümü, ekonomisi, yasaları, suçları gibi sıralanabilecek pek çok alt kategorisini de doğru anlamlandırmak açısından önem arz etmektedir.

Sürekli olarak gelişim ve dolayısıyla değişim halinde bulunan enformasyon bilimi enformasyon bilimcilerinin bu tanımı yapmasını zorlaştırmaktadır, bu durum enformasyon bilimcilerin düzenli olarak bu değişimi gözeterak tanımlarını tekrarlamasına yol açmaktadır (Zins, 2007, s. 479).

İtalyan filozof Luciano Floridi de bu zorluğa dikkat çekerek enformasyonun tanımının sorulduğu pek çok anketin tek bir tanım üzerinde ittifak edemediğini belirtmektedir. Floridi, Stanford Encyclopedia of Philosophy'de yayınlanan makalesinde enformasyonun polimorfik ve polisemantik bir kavram olduğunu belirtmektedir (Floridi, 2016).

Hayfa Üniversitesi'nden Chaim Zins'in derleme çalışmasından öğrendiğimiz 2003-2005 yılları arasında enformasyon üzerine yapılan geniş çaplı bir araştırmanın sonuçlarının yayınlandığı 16 ülkeden 57 akademisyenin katıldığı panelde Floridi'nin enformasyonun tanımının ya-

pılmasının güçlüğüne dikkat çektiği görüşünü doğrulayan 130 farklı tanım ortaya çıkmıştır (Zins, 2007).

Enformasyon tanımlanmasında yapılan hatalardan birisi ise enformasyonun bilgi ile eş anlamlı olarak kullanılmasıdır. Enformasyon Toplumu kavramına eleştirel bir şekilde yaklaştığı makalesinde Yılmaz; kavramın henüz Türkçeye çevriliş noktasında sorunun başladığını ifade etmektedir. “Information Society” kavramının karşılığının “Bilgi Toplumu” olamayacağını savunurken İngilizcede ham veri anlamına gelen “data” ile anlamlandırılmış veri anlamına gelen “information” ve “özümsemiş enformasyon” anlamında gelen “knowledge” terimlerinin hepsinin Türkçede “bilgi” terimi ile karşılanmaya çalışılmasının yanlış olduğunu vurgulamaktadır (Yılmaz, 1998).

Tarihsel süreç içerisinde bilginin konumuna işaret eden bir başka tanımda ise günümüzde “Bilgi Toplumu” ya da “Bilişim Toplumu” ifadelerinde bilgi teriminin yanlış kullanıldığı vurgulanmaktadır. Bu yaklaşıma göre bilgi sadece günümüze özgü bir terim değildir, insanlık tarihinin bir anlamda bilginin tarihi olması sebebiyle günümüzde işaret edilen, dikkat çekilen bilgi ile insanlık tarihindeki bilgi aynı şeyi ifade etmemektedir. İnsanlık tarihinde mesela Antik’te felsefe, Roma’da hukuk veya Ortaçağ Avrupa’sında din hâkim bilgi türü olarak görülürken günümüzde ise “Bilgi Çağı” ve “Bilgi Toplumu” olarak vurgulanmak istenenin hızlı bir biçimde çoğalan ve yayılan bilginin niteliğidir. Bu noktadan hareketle bu niteliksel farklılığı ifade etmek açısından “enformasyon” kelimesi daha iyi bir tasvir sağlamaktadır (Güçdemir, 2002, s. 524).

Kitaplıkbilim terimleri sözlüğü yazarı Berrin Yurdadoğ’un “information” kavramına getirdiği kullanım önerisi “enformasyon” veya Osmanlıca bir kelime olan “malûmat”tır (Yılmaz, 1998, s. 149). Daniel Headrick de “Enformasyon Çağı” isimli kitabında enformasyon ve bilginin örtüşen ancak aynı kavramlar olmadığına dikkat çekmektedir (Headrick, 2002, s. 15).

Enformasyon’un karşılığı olarak bilginin kullanılmasına bir itiraz da Şafak Ural’dan gelmektedir. “Enformasyon=bilgi diyemeyiz” diyen Ural, bilginin herhangi bir yolla alınan enformasyonun sistemli hale getirilmesi hatta yerine göre yasa olarak ifade edilmesi olduğunu vurgularken enformasyonun özel aşamalardan geçirilip, gerekli nitelikler kazandırılmasına bilgi denilebileceğini belirtmektedir (Ural, 2012, s. 4).

Manuel Castells de “Enformasyon Çağı” isimli kitabında bilgi ve enformasyonu ayırmaktadır. “*Porat’ın klasik çalışmasında önerdiği enformasyon tanımına katılıyorum: enformasyon örgütlenmiş ve iletilen veridir*” diyen Castells, Daniel Bell’in tanımının temel alınması gerektiğini işaret etmektedir:

“Bilgi: Mantıklı bir yargı ya da deneysel bir sonuç sunan, başkalarına sistemli bir biçimde bir iletişim aracıyla aktarılan olgulara ya da düşüncelere ilişkin örgütlü ifadeler dizisi. Dolayısıyla bilgiyi, haber ve eğlenceden ayırıyorum” (Castells, 2005, s. 20).

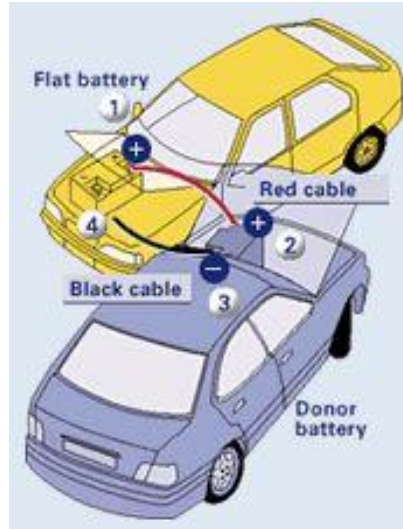
Tüm bu yaklaşımların yanı sıra “information” teriminin enformasyon olarak çevrilmesi-ne ve bilginin taşıdığı anlamlarla sınıflandırılıp keskin çizgilerle birbirinden ayrılmasına itiraz getiren Uçak ise bunun kafa karışıklığı yarattığını iddia etmektedir. Uçak, bilimsel çalışmaların toplum tarafından kabul görmesi için günlük kullanım diline uyum sağlamasında yarar olduğuna dikkat çekmektedir (Uçak, 2010, s. 706).

Yeni medyanın ortaya çıkışı ile enformasyon ve bilgi ayrımının tanımlanma sorunu ile ortaya çıkan “Enformasyon mu bilgi mi?” İkilemine farklı bir yaklaşım ise Nazan Alioğlu tarafından getirilmektedir.

Alioğlu’na göre enformasyon için yapılan en uygun tanımlama telekomünikasyon mühendisliği alanından çıkmaktadır. Bu tanım enformasyonun anlam ve bilgi ile ilişki içerisinde olduğu işaret etmektedir, tanıma göre enformasyon bir sistem içerisinde bulunan pek çok mesaj arasından seçim yapabilmektir. Bu yaklaşıma göre enformasyon bir seçme özgürlüğü kriteri olarak gösterilmektedir (Alioğlu, 2011, s. 55).

Enformasyon tanımına katkı olarak örnekleştirme yoluna giden Floridi şu hikâyeyi yararlı bulmaktadır:

Sabah işinize gideceksiniz ancak arabanıza bindiğinizde kontak anahtarını çevirmek onun çalışması için yeterli olmuyor. Motorda hiçbir hareketlenme yok daha sonra akünün kırmızı ışığının yandığını görüyorsunuz. Biraz uğraştıktan sonra tamirciyi arıyorsunuz ve onlara eşinizin gece ışıkları açık unuttuğunu söylüyorsunuz. Tamirci kullanma talimatından motoru çalıştıracak kablo kullanım bilgilerini takip etmeniz gerektiğini söylüyor. Komşularınızdan gerekli alet edevatı edindikten sonra kullanma talimatını okuyor, illüstrasyonlara bakıyor (Şekil-2) ve problemi çözerek işinize gidiyorsunuz. Bu örnek en önemli kaynaklarımızdan birisinin niteliğini anlamamıza yardımcı olmaktadır: Enformasyon (Floridi, 2016).

Şekil 2: Arabanız Nasıl Çalışır.

Kaynak: Floridi, L. (2016). *Semantic Conceptions of Information*. (E. Zalta, Düzenleyen) The Stanford Encyclopedia of Philosophy :

<http://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/information-semantic/>, Erişim Tarihi: 09 06, 2016.

3.ENFORMASYONUN VERİ TEMELLİ TANIMI

Aslında üzerinde neredeyse ittifak edilen bu tanım 30 yıldır Enformasyon Bilimi, Enformasyon Sistemleri Teorisi, Metodoloji, Analiz ve Tasarım, Enformasyon Yönetimi, Veritabanı Tasarımı gibi alanlar tarafından kabul görüyor ve kullanılıyor (Floridi, 2016).

Enformasyonun veri temelli tanımında en yalın haliyle enformasyon, anlamlı bir şekilde düzenlenmiş, biçimlendirilmiş, birleştirilmiş veridir (Aktaran: Ağır, 2007). Kendi başlarına bir anlam taşımayan veriler enformasyon yaratabilmek için vazgeçilmez birer hammadde görevini görürler. “Enformasyonu fark yaratan veri olarak düşünün” diyen Davenport ve Prusak; “enformasyon, alıcısının düşüncesini, değerlendirmesini ve dolayısıyla davranışını değiştirmek, onu biçimlendirmek ister” demiştir (Davenport & Prusak, 2000, s. 24).

Floridi ise veri temelli enformasyon tanımını şu şekilde formüle etmektedir:

σ ‘yı bir enformasyon örneği olarak alırsak

σ bir veya daha fazla veri içeriyorsa;

σ ’daki veri iyi oluşturulmuşsa;

σ ’daki iyi oluşturulmuş veri anlamlıysa

1’e göre enformasyonu veriler oluşturur

2’ye göre iyi oluşturulmuş demek; veri, seçilen yöntemle göre doğru bir biçimde toparlanmış demektir.

3’e göre ise anlamlı verinin yöntem ve dilin anlamlarıyla uyumlu olması gerekir, ancak anlamlı enformasyonun dilsel olması şartı yoktur, anlamlı illüstrasyonlar gibi görsel de olabilir (Floridi, 2016).

Enformasyona bilgi diyemediğimiz ve bilgiden bağımsız bir şey olduğunu da söyleyemediğimiz için bilginin bir türü olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir ve bu kabul bilginin diğer türlerini ya da başka bir ifadeyle diğer aşamalarını tanımlamamız gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bilginin üç türü vardır:

-İşlenmemiş bilgi

-İşlenmiş bilgi

-Yararlı – Kullanılabilir hale gelmiş bilgi

Yararlı hale gelmiş bilgi alıcının zihninde anlama dönüşmeyi işaret etmektedir. Bu tanımın günümüzde kullanılan hali ise; veri, enformasyon ve bilgidir. Karaman ve Haşılıoğlu bu tanıma kumaş metaforuyla açıklık getirmişlerdir:

Pamuk işlenerek kumaşa dönüştürülür ancak bu haliyle insanoğluna halen tam olarak yararlı değildir bu enformasyonun durumuyla da aynıdır. Kumaşın tasarım sürecinden geçmesi gerekmektedir yani dikilmesi ve kullanıma müsait bir giysi haline gelmesi gerekir. Düz kumaşın giysi olarak kullanılmadığı gibi enformasyon da tek başına kullanılamayacaktır (Karaman & Haşılıoğlu, 2006, s. 84).

Veri, ölçülebilir bilgidir. Kelimenin latin kökenlerine inildiğinde aslında çoğul anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre çoğulu “data”, tekili ise “datum” olan kelimenin aslı günümüzde “data” olarak yani tekil anlamıyla kullanılmaktadır (Lankow vd. 2012:18).

Literatürde “Bilgi Hiyerarşisi”, “Enformasyon Hiyerarşisi” ve “Bilgi Piramidi” isimleriyle anılan tanımsal sıralama grafiği için ayrıca “data” (veri), “information” (enformasyon),

“knowledge” (bilgi) ve “wisdom” (bilgelik-irfan) kelimelerinin baş harflerinden oluşan “DIKW Hierarchy” (VEBB Hiyerarşisi) ismi kullanılmaktadır (Rowley, 2007) (Şekil-3).

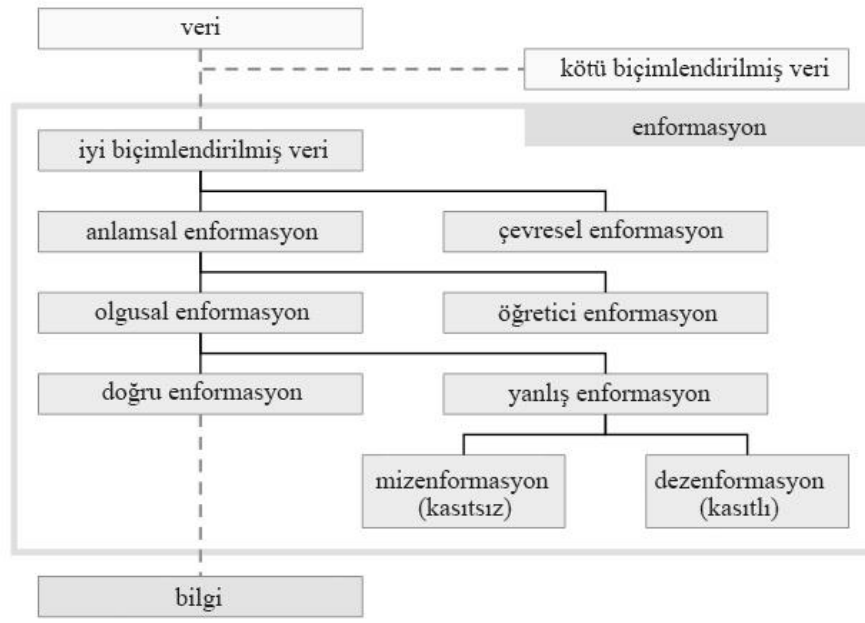
Şekil 3: VEBB Hiyerarşisi

Bu piramide göre en altta yer alan veri çeşitli analiz, biçimlendirme, birleştirmelerle enformasyona yani piramidin bir üst aşamasına dönüşüyor. Veri, Merriam-Webster sözlüğünde hem kullanışlı hem de konuyla alakasız veya gereksiz bilgiyi de içeren, bilgisayarlardan edinilmiş, sayısal biçimde iletilip işlenebilen şekilde tanımlanırken aynı kaynaktan muhakeme veya hesaplamada kullanılan (ölçü veya istatistik) gerçek bilgiler anlamıyla yer almaktadır (Definition of Data , 2016).

Enformasyon ile veri arasındaki farkı ortaya koyacak net bir tanımın yapılması gereklidir. Bu farkı açıklamak için 57 akademisyenin katıldığı panelde veri ve enformasyon farkı üzerine yapılan onlarca tanımlamanın (Zins, 2007) kavramı anlamayı zorlaştıracaklarını düşünmek yerine alanın uzmanları tarafından yapılmış çeşitli yaklaşımların konunun bütününe anlamaya daha da yardımcı olacağı düşüncesi tercih edilmelidir.

Thomas J.Froehlich’e göre veri ve enformasyon kavramlarına bakış açınız önemlidir. Eğer Kantçıysanız veri sizin için anlamının ilk adımlarından birisidir ve eğer bilgisayar programcısıysanız bazı algoritmalara göre toplanan, önceden veya sonradan işlenmiş bilgidir. Eğer biyologsanız daha farklı bir anlam taşıyacaktır. Enformasyon ise enformasyon arayıcıları için kullanışlı, alakalı veya işlevsel olan kaynaklardır. Henry M. Gladney’in tanımına göre veri, dünya hakkındaki olguların temsilidir enformasyon ise konu başlıkları arasındaki ilişkiyi tanımlayan düzenlenmiş bir veridir. Aynı çalışma içerisinde akademisyen Donald E.Hawkins’e göre ise veri ölçülebilen, sayılabilen, bir araya getirilebilen bir olgu ve istatistiklerken enformasyon sınıflandırılan ve bir anlamı ilişkisi veya amacı olan veridir (Zins, 2007).

Enformasyon ise Joel Katz’a göre üçe ayrılmaktadır: enformasyon, mizenformasyon, dezenformasyon (Katz, 2012, s. 15) (Şekil-4).

Şekil 4: Floridi'nin Enformasyon Şeması

Kaynak: Chen, M., & Floridi, L. (2013). An analysis of information visualisation. *Synthese* (190), s. 3421–3438.

Güvenirliliği esas alan bu yaklaşıma göre enformasyon mutlaka açık ve net biçimde nakledilmelidir, gerçek bilgi verir ve kaynağını gösterir. Onu tam, doğru ve basit bir şekilde doğrulanabilir olması değerli yapmaktadır (Bilgiç, 2012, s. 56).

Mizenformasyon bilginin kaynağının doğrulanamadığı, eksik veya yanlış verilmiş bilginin kasıt unsuru aranmamış halidir. Yanlış bilgilendirmenin kasıtlı olması gerekmez, hesap edilmemiş bir eksiklik, yanlış sınıflandırma, anlamlandırma veya geçersiz bir veri buna sebep olabilir (Katz, 2012, s. 15).

Dezenformasyon ise herhangi bir olgu hakkında bilgi kaynağı tarafından tamamen çarpıtılmış, yanlış bilginin kasıtlı olarak yayılmasıdır. Dezenformasyon bilerek yanlış yönlendirmek, aldatmak amacı taşımaktadır (Bilgiç, 2012, s. 57) (Katz, 2012, s. 15).

4.SONUÇ

Tarih boyunca tartışılan bir şey olan bilginin, niteliği, niceliği, güvenilirliği, elde edilme biçimi, sunumu sanatın, felsefenin ve genel anlamda bilimin konusu olmuştur. Günümüzde ise enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gelişerek bilgiyi işleme hızını, kapasitesini artırmasıyla bilgi sınıflara ayrılmak durumunda kalmıştır. Bu sınıflandırmaya göre enformasyon bilginin bir türüdür ve bu sınıflandırmaya göre veriye ve enformasyona bilgi denilememektedir. Birtakım biçimlendirmelere, tasarıma, kategorizasyona tabi tutulması gereken veri ve enformasyon nihayetinde bilgiye dönüşme potansiyeline sahiptir. En temel, ham, işlenmemiş bilgi parçacığı olan verinin artan niceliği günümüzün bir problemi haline geldiği gibi aynı zamanda bu işlemeyi başarılı bir şekilde yapacaklar için bir avantaj konumundadır. Yoğun veri yığılmasından anlamlar çıkartabilmek siyaset ve ticaret açısından büyük kazanımlar getirebilecektir.

Enformasyon için kullanılan yanlış isimlendirmeler arasında “bilgi”, “bilgilendirme” gibi kullanımlar bulunmaktadır. Enformasyonla ilgilenen farklı uzmanlık alanlarının varlığı, onu ele alış yöntemi içerisinde kabul gören kuramsal yapının veri, enformasyon, bilgi, bilgelik şeklinde sıralanan “vebb hiyerarşisi” düzeni ile açıklanabildiği görülmektedir. Bu açıdan “information” kelimesinin Türkçeye çevirilişi noktasında kelime kökeninden yola çıkılarak kullanılan “bilgilendirme” veya “bilgi” gibi kullanımlar, etkili ve verimli iletişimi hedefleyen disiplinler arasında bir terim haline gelmiş olan “enformasyon” sözcüğünün karşılığını vermemekte aksine onu asıl temsil ettiği anlamdan saptırdığı düşünülmektedir. “Malumat” sözcüğünün kullanımı öneriler arasında bulunsa da günümüzde tercih edilme sıklığı göz önüne alınarak tercih edilmemiştir.

Enformasyon aynı zamanda kendi içerisinde de bir kategorizasyonu vardır, verinin doğru bir şekilde biçimlendirilmesinin sonucunda ortaya çıkan enformasyon için ayrıca güvenilirlik gibi bir nitelik de aranmalıdır. Doğru biçimlendirilmiş bir enformasyon aynı zamanda yanlış bir enformasyon olabileceği gibi bu enformasyonun yanlış olmasının kasıtlı veya kasıtsız bir sebebi de olabilir.

Teknolojinin gelişimi ile beraber önlenemez şekilde büyüyerek ve çoğalarak hayatlarımızı işgal eden verinin anlamlandırılması hem karmaşadan kurtulmamıza hizmet edeceği gibi hayatımızı olduğundan daha da kolaylaştıracağı kesindir. Bu karmaşanın aşılmasının tek yolu bilgisayar bilimciler, veri bilimciler, istatistikçiler, insan-bilgisayar etkileşimciler ve grafik tasarımcıların ortak çalışmalarından geçmektedir. Bu sebeple veri, enformasyon veya bilgi denildiği zaman en azından birbirine çok yakın çalışan bu farklı disiplinlerin neden bahsedildiği hakkında bir uzlaşya sahip olması gerektiği ortadadır.

KAYNAKLAR

- Alioğlu, N. (2011). Yeni Medya Sanatı ve Estetiği. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Ağır, A. (2007). Bilişim Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilgi Yönetimi Yaklaşımı. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi(30), 5-17.
- Bilgiç, A. (2012, 05 14). Uygulamalı Bilgiye Bilişsel Yaklaşım. Denetim dergisi(9), 55-59.
- Boyd, d., & Crawford, K. (2015, 3). Büyük Veri Üzerine Eleştirel Sorular: Kültürel, Teknolojik ve Bilimsel Bir Olgu Hakkında Eleştirel Sorgulamalar. (B. Savcı, Dü.) Uluslararası Kıbrıs folklor/edebiyat dergisi, 21(83).
- Castells, M. (2005). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Cilt 1). (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Davenport, T., & Prusak, L. (2000). İş Dünyasında Bilgi Yönetimi/ Kuruluşlar ellerindeki bilgiyi nasıl yönetirler? (G. Günay, Çev.) İstanbul: Rota Yayınları.
- Definition of Data . (2016). 08 08, 2016 tarihinde merriam-webster.com: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/data> adresinden alındı
- Doğan, İ. (2013). İstatistik Biliminin Öncüleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Floridi, L. (2016). Semantic Conceptions of Information. (E. Zalta, Düzenleyen) 09 06, 2016 tarihinde The Stanford Encyclopedia of Philosophy : <http://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/information-semantic/> adresinden alındı

- Güçdemir, Y. (2002). Enformasyon Toplumu ve Küreselleşme. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi(13), 523-534.
- Gleick, J. (2014). Enformasyon Bir Tarih, Bir Kuram, Bir Tufan! (Ü. Şensoy, Çev.) Optimist Yayınları.
- Headrick, D. R. (2002). Enformasyon Çağı Akıl ve Devrim Çağında Bilgi Teknolojileri 1700-1850. (Z. Kılıç, Çev.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Karaman, A., & Haşlıoğlu, B. (2006). Bilgi Kavramı ve Bilgiye Dayalı Organizasyonlarda Bilgi Sistemleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 9(1-2), 81-94.
- Katz, J. (2012). Designing Information : Human Factors and Common Sense in Information Design. Wiley.
- Lankow, J., Ritchie, J., & Crooks, R. (2012). Infographics : The Power of Visual Storytelling (1). New Jersey: Wiley.
- Lima, M. (2011). Visual Complexity : Mapping Patterns of Information. New York: Princeton Architectural Press.
- Marr, B. (2018, Mayıs 21). How Much Data Do We Create Every Day? The Mind-Blowing Stats Everyone Should Read . Temmuz 23, 2018 tarihinde Forbes: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2018/05/21/how-much-data-do-we-create-every-day-the-mind-blowing-stats-everyone-should-read/#5ba1445860ba> adresinden alındı
- McCosker, Anthony, & Wilken, R. (2014, 04 07). Anthony McCosker & Rowan Wilken. Visual Studies, 155-164.
- Rowley, J. (2007). The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy. Journal of Information Science(33), 163–180 .
- Uçak, N. (2010). Bilgi: Çok Yüzlü Bir Kavram. Türk Kütüphaneciliği, 24(4), s. 705-722 .
- Ural, Ş. (2012, 09). Enformasyon Kavramı Üzerine. Türk Kütüphaneciliği Dergisi(03), 536-547.
- Yılmaz, B. (1998). "Bilgi Toplumu": Eleştirel Bir Yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 15(1), 147-158.
- Zins, C. (2007). Conceptual Approaches for Defining Data, Information, and Knowledge. Journal Of The American Society For Information Science And Technology, 58(4), 479-493.